

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

**ДНП «Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького»
доктор медичних наук, професор**

Орест ЧЕМЕРИС

2026

ВИСНОВОК

ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ БЯЛОЇ ОЛЕКСАНДРИ-ХРИСТИНИ АНДРІЇВНИ здобувача ступеня доктора філософії

**«Обґрунтування профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними
аномаліями та різними рівнями тривожності»
за спеціальністю 221 Стоматологія
(галузь знань 22 Охорона здоров'я)**

Актуальність теми дисертації.

Карієс зубів залишається одним із найбільш поширених стоматологічних захворювань серед дітей, що негативно впливає на соматичне здоров'я, формування зубощелепної системи та якість життя. За даними ВООЗ поширеність карієсу серед дітей шкільного віку в багатьох країнах світу перевищує 60–70%.

Особливу групу ризику становлять діти із зубощелепними аномаліями, поширеність яких, за даними сучасних епідеміологічних досліджень, коливається від 50% до 75%. При наявності скупченості зубів, аномалій положення окремих зубів, деяких видів аномалій прикусу створюються умови для акумуляції зубного нальоту, ускладнюється індивідуальна гігієна порожнини рота та підвищується карієсогенний потенціал мікробного біоплівкового комплексу.

Водночас психоемоційні чинники, зокрема рівень тривожності дитини, є недостатньо вивченим компонентом у структурі ризику розвитку карієсу.

Підвищена тривожність асоціюється зі зниженням дотримання гігієни ротової порожнини, гіршою гігієнічною мотивацією, униканням візитів до лікаря-стоматолога, що опосередковано впливає на стан твердих тканин зубів. У дитячій стоматології оцінка тривожності часто здійснюється за різними шкалами або модифікованими дитячими опитувальниками, проте їх інтеграція у програми профілактики карієсу при ортодонтичній патології є недостатньою.

Таким чином, відсутність диференційованих профілактичних програм, що враховують одночасно морфофункціональні особливості зубощелепної системи та психоемоційний статус дитини, обумовлює необхідність комплексного наукового обґрунтування профілактики карієсу в дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри.

Дисертаційна робота виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри ортодонції ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького» «Стан стоматологічного здоров'я та його корекція на підставі системного аналізу клінічно-лабораторних, рентгенологічних, морфологічних, функціональних, естетичних параметрів у осіб різного віку» номер державної реєстрації № 021U002143, шифр ІН.30.004.20. Дисертант є виконавцем окремих фрагментів цієї роботи.

Новизна дослідження та одержаних результатів.

Каріозні ураження зубів у дітей залишається однією з найактуальніших проблем сучасної стоматології, особливо у пацієнтів із зубощелепними аномаліями, які належать до групи підвищеного ризику розвитку карієсу. Водночас рівень тривожності дитини істотно впливає на гігієнічну поведінку, прихильність та ефективність профілактичних заходів. Тому наукове обґрунтування комплексної профілактики карієсу з урахуванням ортодонтичного статусу та психоемоційних особливостей дітей є своєчасним і соціально значущим.

На основі проведених досліджень уперше проведено оцінку поширеності та інтенсивності карієсу зубів у дітей із ЗЩА з урахуванням рівня тривожності.

Встановлено, що інтенсивність карієсу тимчасових зубів у дітей із ЗЩА з низьким рівнем тривожності становить $2,04 \pm 0,38$ зуба, постійних зубів – $1,29 \pm 0,21$ зуба, при високому рівні тривожності ураженість карієсом тимчасових зубів зростає у 2,67 рази, постійних – в 4,16 рази. Встановлено, що серед дітей із ЗЩА та низьким рівнем тривожності середнє значення ТЕР було на 19,64% меншим порівняно з дітьми із середнім рівнем тривожності та на 28,81% нижчим від показника дітей із високим рівнем тривожності.

Уперше методом оцінювання профілю на стоматологічне здоров'я ОНІР-14 проаналізовано показники якості життя у дітей із ЗЩА при різних рівнях тривожності. Визначено, що загальні значення шкали опитувальника ОНІР-14 у дітей із ЗЩА та низьким рівнем тривожності свідчили про хорошу якість життя ($11,75 \pm 0,91$ бала), у дітей з високим рівнем тривожності – про незадовільну ($42,07 \pm 1,06$ бала).

Науково доведено, що у дітей із низьким рівнем тривожності та ЗЩА значення ЕФАКБЕ на 27,32% нижче по відношенню до дітей без ЗЩА, із середнім рівнем тривожності – на 29,55%, із високим рівнем тривожності – на 43,46%, що свідчить про порушення адаптаційних можливостей організму із збільшенням рівня тривожності.

Уточнено наукові дані про стан мікробіоценозу дентальної біоплівки у дітей із ЗЩА. Встановлено підвищення частоти виявлення *Streptococcus spp.*, *Staphylococcus spp.*, *Peptostreptococcus spp.*, *Fusobacterium spp.*, *Leptotrichia spp.*, *Lactobacillus spp.*, *Actinomyces spp.* та *Candida spp.* у порівнянні з дітьми без ортодонтичної патології.

Науково доведено клінічну ефективність комплексу заходів для профілактики карієсу зубів у дітей із ЗЩА з урахуванням рівня тривожності.

Уперше проведено комплексне клінічне обстеження дітей із зубощелепними аномаліями з оцінкою: інтенсивності та поширеності карієсу, гігієнічного стану порожнини рота, структурно-функціональної резистентності емалі та рівня тривожності

Уперше науково доведено наявність статистично значущого взаємозв'язку між рівнем тривожності дитини та наступними показниками: інтенсивності

карієсу тимчасових та постійних зубів, гігієнічними індексами Silness-Loe та Грін-Вермільйона, кратністю профілактичних відвідувань стоматолога.

Встановлено, що певні види зубощелепних аномалій (скупченість зубів, дистальний прикус, глибокий прикус) у поєднанні з високим рівнем тривожності формують групу з підвищеним ризиком карієсу зубів.

Розроблено та впроваджено диференційований профілактичний алгоритм, адаптований до рівня тривожності дитини із ортодонтичною патологією, що включає профілактичні заходи (гігієнічні – для покращання гігієни порожнини рота та ремінералізуючі – для підвищення карієсрезистентності емалі зубів) та поведінково-мотиваційні заходи (дітям із високим рівнем тривожності санітарно-освітню роботу проводили в адаптованій формі), що забезпечує індивідуалізацію профілактики.

Отримано нові дані щодо ефективності комплексної профілактики, які підтверджують достовірне зниження приросту карієсу та покращення гігієнічних показників у дітей із зубощелепними аномаліями при застосуванні запропонованої програми порівняно зі стандартними профілактичними заходами.

Розширено теоретичні положення дитячої терапевтичної стоматології та ортодонції щодо профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями на тлі різних рівнів тривожності.

Теоретичне значення отриманих результатів.

Результати даного наукового дослідження розширюють теоретичні засади дитячої стоматології та ортодонції, уточнюючи механізми етіопатогенезу каріозного процесу у дитячому віці з урахуванням ортодонтичних та психоемоційних детермінант. Отримані дані дисертаційного дослідження набувають значної теоретичної цінності для дитячої стоматології та ортодонції, оскільки вони: поглиблюють наукові концепти щодо ролі психоемоційних чинників, зокрема підвищеного рівня тривожності, у становленні карієсогенного потенціалу ротової порожнини у дітей; доповнюють та модифікують теоретичні положення стосовно кореляції між стоматологічним і психологічним статусом пацієнта дитячого віку; закладають наукові основи для імплементації

психологічних критеріїв у систему превентивних заходів щодо карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями.

Виявлені закономірності можуть слугувати концептуальною основою для подальших наукових досліджень у сфері дитячої стоматології та ортодонтії.

Практичне значення отриманих результатів

Розпрацьовано та впроваджено у практику комплекс заходів для профілактики карієсу зубів у дітей із ЗЩА при різних рівнях тривожності, який передбачає професійну гігієну порожнини рота з наступним покриттям зубів фторвмісним лаком, застосування кальційвмісних зубних паст, використання ремінералізувальних засобів, які містять фтор, середників для пригнічення патогенної мікрофлори, гігієнічне навчання та виховання дітей.

Результати функціональних, імунологічних, мікробіологічних досліджень дають можливість вносити відповідну корекцію у комплекс профілактичних заходів у дітей із ЗЩА при різних рівнях тривожності.

Визначена оцінка якості життя, рівень санітарно-гігієнічних знань та стан порожнини рота можуть бути враховані при розпрацьованні програм гігієнічного навчання та виховання дітей.

Отримані результати можуть бути використані в практичній діяльності лікарів-стоматологів і ортодонтів для підвищення ефективності профілактики карієсу у дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності, а також у навчальному процесі стоматологічних факультетів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність результатів забезпечена достатнім обсягом клінічних спостережень, застосуванням сучасних методів дослідження, коректною статистичною обробкою отриманих даних та узгодженістю результатів із даними сучасної наукової літератури. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Бялої Олександри-Христини Андріївни, є науково обґрунтованими та достовірними, що підтверджується адекватно обраною методологією дослідження, достатнім

обсягом клінічного матеріалу та використанням сучасних методів статистичної обробки результатів.

Обґрунтованість результатів забезпечена комплексним підходом до вирішення поставлених завдань із застосуванням клінічних, клініко-лабораторних, психологічних та статистичних методів дослідження, які відповідають меті та завданням дисертаційної роботи. Усі методики дослідження є загальноновизнаними, обґрунтованими та адаптованими для застосування у ортодонції та дитячій стоматології. Достовірність отриманих результатів підтверджується достатньою кількістю обстежених дітей, формуванням характерних груп спостереження, використанням контрольних груп та чітким дотриманням критеріїв включення і виключення з дослідження. Проведене порівняльне оцінювання дозволило об'єктивно проаналізувати вплив зубощелепних аномалій та рівня тривожності на стан твердих тканин зубів і ефективність профілактичних заходів.

Статистична обробка результатів здійснювалася з використанням сучасних методів варіаційної статистики з визначенням показників достовірності, що забезпечило наукову вірогідність отриманих даних та обґрунтованість зроблених висновків. Усі встановлені закономірності підтверджені статистично значущими результатами.

Практичні рекомендації, запропоновані в дисертації, логічно впливають з отриманих експериментальних і клінічних даних, ґрунтуються на результатах власних досліджень та узгоджуються з сучасними уявленнями про профілактику карієсу зубів у дітей. Їх ефективність підтверджена результатами клінічної апробації та впровадження у практичну діяльність лікувально-профілактичних закладів.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, є обґрунтованими, достовірними та мають належний рівень наукової доказовості.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Результати досліджень оприлюднені на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих ортодонтів «Нове покоління об'єднане заради

майбутнього» (Київ, 28 вересня 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні аспекти діагностики, лікування і профілактики стоматологічних хвороб у дітей та підлітків» (Полтава, 27–28 лютого 2025 р.).

ПУБЛІКАЦІЇ:

1. Chykhay N, Biala O-Kh, Lysak M. Importance of attitudes and compliance of children with malocclusion during treatment with removable orthodontic appliances (Literature review). Modern Science = Moderni věda. 2022;(6):99-105. ISSN 2336-498X, online ISSN 3029-6609 Чехія
2. Бяла О-ХА. Поширеність і структура зубощелепних аномалій у дітей. Український стоматологічний альманах. 2024;(1):70-77. ISSN 2409-0255 ; eISSN 2410-1427. DOI: <https://doi.org/10.31718/2409-0255.1.2024.14>
3. Чухрай НЛ, Бяла О-Х. Оцінка шкільної тривожності у дітей із зубощелепними аномаліями. Via Stomatologiae. 2025;2(1):70-75. ISSN 3041-1394 (Print) ISSN 3041-1408 (Online) DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1394.2025-1.7>
4. Чухрай НЛ, Бяла О-ХА. Поширеність карієсу постійних зубів у дітей 6-12 років із зубощелепними аномаліями. Інновації в стоматології. 2025;(2):129-135. DOI: <https://doi.org/10.35220/2523-420X/2025.2.21> ISSN 2077-4214
5. Chykhay NL, Biala O-KA. Prevalence of dental caries in primary teeth of children with dentofacial anomalies = Чухрай НЛ, Бяла О-ХА. Ураженість карієсом тимчасових зубів у дітей із зубощелепними аномаліями. Вісник проблем біології та медицини. 2025;(2):577-584. DOI: 10.29254/2077-4214-2025-2-177-577-584 (англ.), DOI: 10.29254/2077-4214-2025-2-177-577-584-591 (укр.)

Конкретний особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

Дисертаційна робота виконана здобувачем самостійно. Усі наукові положення, результати, висновки та практичні рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором особисто.

Особистий внесок здобувача полягає у:

- формулюванні мети та завдань дослідження, розробці його загальної концепції та дизайну;
- проведенні аналізу та узагальнення сучасних наукових джерел з проблеми профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності;
- безпосередньому виконанні клінічних стоматологічних обстежень дітей (оцінюванні зубощелепної аномалії, стану твердих тканин зубів, рівня структурно-функціональної резистентності емалі, гігієни порожнини рота та показників поширеності та інтенсивності карієсу);
- визначення рівня тривожності з використанням опитувальників;
- формуванні груп спостереження, проведенні профілактичних заходів та контролі їх ефективності в динаміці;
- зборі, систематизації та статистичній обробці отриманих результатів;
- інтерпретації результатів дослідження, формулюванні наукових положень, висновків і практичних рекомендацій;
- підготовці публікацій за темою дисертації та оформленні дисертаційної роботи відповідно до чинних вимог.

У спільних наукових публікаціях здобувачеві належить провідна роль у плануванні дослідження, отриманні та аналізі клінічних даних, формулюванні висновків і практичних рекомендацій; інші співавтори брали участь у консультативному та методичному супроводі дослідження.

Апробація результатів дисертації.

Матеріали роботи використовуються в навчальному процесі кафедр ортодонції та стоматології дитячого віку ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», кафедри дитячої стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського, кафедри дитячої терапевтичної стоматології Полтавського державного медичного університету. Результати наукових досліджень впроваджені в лікувальний процес ортодонтичного відділення та відділення дитячої стоматології СМЦ ДНП «Львівський національний медичний університет імені

Данила Галицького», стоматологічного відділення КНП «Городоцька ЦЛ», стоматологічного відділення КП «Перемишлянська ЦРЛ».

Результати досліджень представлено на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих спеціалістів-ортодонтів «Нове покоління об'єднане заради майбутнього» (м. Київ, 28 вересня 2025 року), а також на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні аспекти діагностики, лікування і профілактики стоматологічних хвороб у дітей та підлітків» (м. Полтава, 27–28 лютого 2025 року).

Відомості щодо проведення біоетичної експертизи дисертаційних досліджень.

Дослідження виконано з дотриманням основних принципів біоетики. Матеріали дисертації не суперечать чинним етичним нормам та вимогам до наукових досліджень у галузі охорони здоров'я. Обстеження дітей проведено з урахуванням основних положень Гельсінської декларації з біомедичних досліджень та засвідчено висновком комісії з біоетики ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького» (протокол № 1 від 23.01.2023 р., протокол № 11 від 17.09.2025)

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертаційна робота побудована логічно та послідовно, має чітку структуру і складається зі вступу, огляду літератури, розділів власних досліджень, узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій та списку використаних джерел.

Зміст дисертації повністю відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Матеріал викладено у логічній послідовності, що забезпечує цілісне сприйняття отриманих результатів та їх наукове обґрунтування.

Мова дисертації є науковою, чіткою та зрозумілою, термінологія використовується коректно і відповідає сучасному рівню розвитку стоматологічної науки. Стиль викладення — послідовний, аргументований, без надмірної описовості, що сприяє правильному розумінню суті дослідження. Текст дисертації відзначається грамотною побудовою речень, відсутністю стилістичних та логічних суперечностей. Таблиці, рисунки та графічний матеріал

органічно доповнюють текст і сприяють кращому сприйняттю результатів дослідження.

Загалом структура, мова та стиль викладення дисертації відповідають чинним вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Зауваження до дисертації щодо її змісту та оформлення.

Під час обговорення дисертаційної роботи суттєвих зауважень щодо її змісту та оформлення не виявлено.

Окремі зауваження мають рекомендаційний характер і стосуються: стилістичного уточнення окремих формулювань; можливості розширення обговорення отриманих результатів у контексті даних сучасної наукової літератури. Зазначені зауваження не впливають на загальну наукову цінність дисертації, не знижують її теоретичного та практичного значення і можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

Загалом дисертація відповідає чинним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

ВИСНОВОК

На науковому семінарі кафедри ортодонтії **ухвалили:**

1. Дисертація Бялої Олександри-Христини Андріївни «Профілактика карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання наукове обґрунтування та підвищення ефективності профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями шляхом урахування ортодонтичного статусу та різних рівнів тривожності, з метою зниження інтенсивності карієсу,

покращення гігієнічного стану порожнини рота та підвищення комплаєнсу пацієнтів до профілактичних заходів.

2. У 5 наукових публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України та 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави (Чехія).

3. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

4. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Бялої О.-Х.А. дисертація «Обґрунтування профілактики карієсу зубів із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності» рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

За затвердження висновку проголосували: 17 із 17 осіб.

Рекомендується Вченій раді ДНП «ЛНМУ імені Данила Галицького» утворити разову спеціалізовану вчену раду для розгляду та проведення разового захисту дисертації у складі:

Голова спеціалізованої Вченої ради: д.мед.н., професор Мартовлос Олеся Іванівна.

Рецензент: к.мед.н., доцент Пилипів Наталія Володимирівна

Рецензент: к.мед.н., доцент Боднарук Наталія Іванівна

Опонент: д.мед.н., професор Лихота Костянтин Миколайович

Опонент: д.мед.н., професор Каськова Людмила Федорівна

Головуючий на засіданні кафедри
к.мед.н., доцент
завідувач кафедри ортодонції

Христина СЕМЕНЦІВ